

Europeanisering van de Britse veiligheidsidentiteit: Blairs *Mission Impossible*?

Margriet Drent

Inleiding

De prominente Britse wetenschapper en publicist Timothy Garton Ash contrasteerde in *The Guardian* de viering van de Amerikaanse vierde juli met de Britse zevende juli, de herdenking van de aanslagen op de metro en dubbeldekkers in Londen in 2005.¹ Waarom beschouwen de Britten zichzelf niet in een staat van oorlog, een jaar na de bloedige aanslag, vroeg hij zich af, terwijl de Amerikanen vijf jaar na de elfde september dit wel doen?

Deze vraag is onderdeel van een vraag over de Britse veiligheidsoriëntatie sinds het einde van de Koude Oorlog. Sinds de Tweede Wereldoorlog is het veiligheids- en defensiebeleid van het Verenigd Koninkrijk traditioneel Atlantisch gericht. In 1998 leek dit beeld te veranderen. Van 1998 tot 2001 stond het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid hoog op de agenda van de regering Blair, maar vanaf 2001 lijken de Britse prioriteiten weer meer bij haar 'special relationship' met de Verenigde Staten te liggen. Wat zijn de achtergronden van het Britse veiligheids- en defensiebeleid, de verminderde aandacht voor Europese defensie sinds 2001 en, tenslotte, hoe is het huidige beeld? In dit artikel wordt het concept van veiligheidsidentiteit gebruikt om vanuit een in het Verenigd Koninkrijk heersend complex van betekenissen en mogelijke interpretaties over veiligheid in kaart te brengen welke oriëntatie – een transatlantische of Europese – dominant is en hoe deze oriëntatie aan verandering onderhevig is. Ondanks sterke transatlantische reflexen ziet de auteur in dit artikel Europeaniseringstendensen in de Britse veiligheidsidentiteit.

Veiligheidsidentiteit

Wat kenmerkt de huidige Britse veiligheidsidentiteit en welke elementen spelen hierin de belangrijkste rol? Een veiligheidsidentiteit is opgebouwd uit drie delen, namelijk de gedeelde opvattingen in een land over 1) de rol die een land speelt in de internationale orde; 2) de strategische cultuur en 3) de militair-operationele cultuur. Het concept 'veiligheidsidentiteit' heeft veel overeenkomsten met strategische cultuur, maar is breder dan de gangbare definitie van strategische cultuur over de legitimiteit van het geweldsinstrument. Behalve opvattingen over wanneer, hoe en waarvoor geweld mag worden gebruikt in de buitenlandse politiek, behelst een veiligheidsidentiteit ook de veiligheidspolitieke oriëntatie van een land. In dit artikel wordt voornamelijk ingegaan wordt op een voorkeur voor het organiseren van veiligheid in een bepaalde internationale organisatie, namelijk de EU aan de ene en de NAVO aan de andere kant. Een Europeanisering van de Britse veiligheidsidentiteit vindt vooral plaats binnen het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) van de EU. Van groot belang is niet alleen een institutionele relatieve voorkeur, maar ook of in het dominante nationale discours de Europese normen en waarden op veiligheidsgebied worden aangehangen of een steeds grotere rol spelen.

Het zelfbeeld van het Verenigd Koninkrijk in de internationale politiek

Een dominant onderdeel van de Britse identiteit is nog steeds de zelfperceptie van het wereldrijk dat tot het eind van de negentiende eeuw een kwart van het territorium van de wereld beheerste. De Britse rol in het verslaan van nazi-Duitsland in de Tweede Wereldoorlog zorgde ervoor dat er in het Verenigd Koninkrijk een gevoel van grandeur en een geflatteerd idee over de Britse rol in de wereld in stand werd gehouden. En hoewel in 1997 het laatste stukje van het Britse rijk in Hongkong werd overhandigd aan China,

kenmerkt het beeld van 'het Verenigd Koninkrijk als een wereldrijk' nog in hoge mate het Britse idee wat haar rol in de wereld zou moeten zijn. Het is verrassend om te zien hoe consistent zo'n rolconceptie is, ondanks het feit dat het Verenigd Koninkrijk allang geen koloniale grootmacht meer is.

Dat de koloniale erfenis nog steeds doorwerkt is te zien in allerlei lagen van de besluitvormingsstructuren. De opzet van het Britse Foreign and Commonwealth Office weerspiegelt nog steeds een groot verantwoordelijkheidsgevoel ten opzichte van voormalige koloniën, en de verspreiding van Britse diplomatieke posten verraadt de wil om een mondiale rol te blijven spelen. Deze koloniale erfenis is ook terug te vinden in de krijgsmacht. Eenheden van de Fiji-eilanden spelen bijvoorbeeld een rol in de Britse contingents voor de provincie Helmand in Afghanistan en nog altijd zijn er eenheden Gurka's te vinden in de Britse krijgsmacht. Tegen de achtergrond van een verleden als mondiale macht moet ook het Britse geloof worden gezien dat ze een effectief en hoogstaand militair apparaat hebben. Veel beslissingen met betrekking tot alliantievoorkeuren hebben ermee te maken dat ze dit ook zo willen houden.

Een terugkerend thema in het Britse discours over het buitenlands- en veiligheidsbeleid is wat William Wallace noemt, het 'empire-compensation'-thema.² Deze compensatie uit zich in beleid dat de invloed en de status van het Verenigd Koninkrijk wereldwijd zo groot mogelijk probeert te maken, zelfs wanneer dit gezien de gekrompen machtsbasis van het land eigenlijk niet mogelijk is. Een voorbeeld hiervan is de ethische dimensie die zich in het Brits buitenlands beleid heeft gemanifesteerd sinds 1997 toen Labour de verkiezingen won. Het Verenigd Koninkrijk wil als een 'force for good' een mondiale voorbeeldfunctie hebben op het gebied van democratie en mensenrechten en zich op deze manier van invloed verzekeren. Een ander voorbeeld is het vasthouden aan de nucleaire status, hoewel het voor het gebruik van de nucleaire wapens afhankelijk is van de Verenigde Staten. Een dergelijke identiteit heeft consequenties voor het buitenlands en veiligheidsbeleid.

Tussen de Europese wal en het Amerikaanse schip

Winston Churchills metafoer van de drie concentrische cirkels van het Brits buitenlands- en veiligheidsbeleid – de Verenigde Staten, het Gemenebest Staten en Europa – vervormde in de jaren vijftig tot een 'twee pijler'- of een 'brug'-metafoer, waarbij de betrekkingen met de Verenigde Staten en Europa het belangrijkste waren geworden. De 'special relationship' met de VS lijkt sinds het eind van de Tweede Wereldoorlog het belangrijkste, waar de betrekkingen met Europa problematisch zijn gebleken. Weer blijkt de 'empire compensation'-factor hierin belangrijk en bepalend voor de Britse afstandelijkheid van het Europese integratieproject. Het Verenigd Koninkrijk juichte de Europese samenwerking toe, maar zag zichzelf als een buitenstaander met een speciale rol te vervullen in het Gemenebest en als partner van de Verenigde Staten.

De opvattingen over Europa in het Verenigd Koninkrijk lopen uiteen van fanatiek vijandig (te vinden aan de rechterkant van de Conservatieve Partij en aan de uiterste linker- en rechterzijde van Labour) tot een dominant discours over de EU van een Europa van natiestaten, dat op een beperkt aantal terreinen samenwerkt met een beperkte rol voor de Commissie. Deze laatste opvatting wordt gedeeld door het grootste deel van Labour, de Liberaal Democraten en een aanzienlijk deel van de Conservatieven. Er is daarnaast een tendens in de media – en dan voornamelijk in het tabloid-gedeelte van de Britse pers – om het Verenigd Koninkrijk te definiëren door het af te zetten tegen Europa. De speelruimte van Britse politici op het gebied van Europa is hierdoor klein. De laatste regeringen, zowel Conservatieve en Labour, zijn alle pro-Europeser begonnen dan ze, onder druk van de publieke opinie en de pers, zijn geëindigd. Overigens vond in 2004 27% van de Britten dat de media te negatief over de EU bericht. Dit is het hoogste percentage in de hele EU (het EU

gemiddelde is 12%), bovendien is het vertrouwen in de pers in het Verenigd Koninkrijk het allerlaagst in de EU.³

Bij het aantreden van de regering Blair in 1997 stelde Londen zich zeer constructief op en tekende het Verenigd Koninkrijk het Verdrag van Maastricht, inclusief het sociale hoofdstuk, speelde het een leidende rol in de totstandkoming van de Lissabon-agenda en het uitbreidingsdossier en lanceerde het, samen met Parijs, het EVDB. De regering-Blair wilde de invloedsachterstand inlopen die het door de obstructieve houding van de vorige regering had opgelopen. Immers een sterk Verenigd Koninkrijk vindt zijn kracht in goede betrekkingen met zowel de Verenigde Staten als Europa. Deze regering wilde het potentieel van Europa om een mondiale 'power for good' te zijn realiseren.⁴ Soms werd dit doel zonder referentie aan de Verenigde Staten of de NAVO genoemd, vaker stonden dergelijke uitspraken in samenhang met het delen van een mondiale verantwoordelijkheid met de Verenigde Staten.

De tweede regeringsperiode van Blair van 2001-2005 ten opzichte van Europa kan als veel reactiever worden gekenmerkt. Het grote zelfvertrouwen waarmee Blair zijn eerste termijn was begonnen onder invloed van de grote verkiezingsoverwinning kalfde in deze periode af. Uiteindelijk koos hij ervoor zijn binnenlandspolitieke positie te consolideren en zijn overtuiging over Europa niet ten koste van alles door te zetten. De machtsstrijd met zijn minister van Financiën en gedoodverfde opvolger Gordon Brown en het verlies van politieke manoeuvreerruimte door de onpopulaire deelname aan de oorlog in Irak maakte het onmogelijk om de belangrijke deelname aan de Eurozone door te drukken. Later kenmerkte Blair de keuze waar Britse premiers mee te maken hebben ten opzichte van Europa als een 'belachelijk dilemma' tussen 'isolement of verraad'.⁵

De relatie die de Britten hebben met de Verenigde Staten is hecht vanwege de historische banden en de culturele overeenkomsten, waarvan de gemeenschappelijke taal de grootste rol speelt. Derhalve is de Britse buitenlands- en veiligheidspolitieke oriëntatie op de VS vanuit identiteit-oogpunt goed te verklaren. Deze culturele band tussen de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk is echter de laatste decennia niet meer zo vanzelfsprekend. Waar de geschiedenis van de 'special relationship' altijd al gekenmerkt werd door fases van grotere afstand, lijkt er zich nu een meer structureel uit elkaar groeien van de Britse en Amerikaanse identiteit voor te doen. Dit heeft te maken met de verschillende ontwikkeling van de Britse en de Amerikaanse samenlevingen op het religieuze, ethische, demografische en sociaal-economische vlak.⁶ De Verenigde Staten ontwikkelen zich tot een Pacifische macht en er is een hispanisering van de samenleving gaande. Overigens moeten de nuances van de verschillen wel in de gaten worden gehouden. De liberale oostkust is bijvoorbeeld nauwelijks te vergelijken met het conservatieve middenwesten van de Verenigde Staten. Maar onmiskenbaar zijn de algehele tendensen van twee samenlevingen die elkaar op allerlei terreinen steeds minder herkennen. De invloeden van dit uit elkaar drijven sijnpelen langzaam maar zeker door in de buitenlandse en veiligheidspolitiek van het Verenigd Koninkrijk. Steeds beslissender lijkt dan ook het 'empire compensation'-thema in de Britse veiligheidsidentiteit te zijn wanneer het gaat om het in stand houden van de nauwe Britse relatie met de VS. Invloed op de enig overgebleven supermacht betekent een bovenproportionele invloed van het Verenigd Koninkrijk op het mondiale politieke toneel en de mogelijkheid 'to punch above its weight'.

Motieven achter het Frans-Britse initiatief van St. Malo

In november 2005 maakt het Verenigd Koninkrijk als voorzitter van de EU bekend dat achttien Battle Groups met 26 deelnemende landen zijn gevormd, die de EU in 2007 in staat zal stellen om twee gelijktijdige snelle reactie-operaties te ondernemen. Van de veertien civiele en militaire missies die de EU op dat moment uitvoert zijn er zeven tijdens het Britse voorzitterschap geïnitieerd.⁷ Het Verenigd Koninkrijk van New Labour was naast de initiator van het EU Battle Groups-concept ook in 1998 verrassend de drijvende kracht achter het tot

stand komen van het EVDB. De opeenvolgende conservatieve regeringen onder leiding van Margaret Thatcher en John Major hielden hardnekkig vast aan het standpunt dat er van defensiesamenwerking in EU verband geen sprake kon zijn. Ook de Labour-regering die in mei 1997 aantrad onder leiding van Tony Blair hield in eerste instantie vast aan dit standpunt en produceerde in juli 1998 nog een *Strategic Defence Review* waarin werd ingezet op een effectieve Europese pijler binnen de NAVO met de WEU als uitvoerende organisatie. Des te verrassender was de uitkomst van de Frans-Britse bilaterale top in St. Malo in oktober 1998, waar Blair en president Jacques Chirac het voorstel lanceerden om het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid van de EU effectiever te maken door de EU de mogelijkheid te geven autonoom militair op te treden.

Wat waren nu de beweegredenen achter deze ommezwaai van de Britse regering? Er komen twee hoofdmotieven naar voren: de wens om de EU een prominentere en effectievere rol in de wereldpolitiek te laten spelen, en het versterken van de NAVO om door middel van een eigenmachtiger Europa de Verenigde Staten aan de veiligheid van Europa te blijven binden. Een directe aanleiding voor de regering Blair was dat het door middel van defensiesamenwerking binnen de EU het doel waar kon maken dat het had gesteld: het spelen van een leidende rol in Europa. Gezien de grootte en sterkte van de Britse krijgsmacht zou het Verenigd Koninkrijk, samen met Frankrijk, op dit gebied een natuurlijk leiderschap toevallen. De Britten en de Fransen vonden elkaar in St. Malo in een uniek compromis: inzetten op de pragmatische koers van het verbeteren van de Europese militaire slagkracht door middel van de Helsinki Headline Goal, terwijl de langetermijnvisie over het waarom en waarvoor van het EVDB open wordt gehouden.

Het momentum voor het EVDB viel in de periode tussen 1998 en 2001 – een periode waarin premier Blair een buitengewone aandacht opbracht voor dit Europees defensieproject. De ommekeer kwam in de aanloop naar de verkiezingen in 2001, waarin Blair door de conservatieven werd verweten een 'Euro-army' te willen oprichten. Ook werd de periode tussen 2001 en 2003 gekenmerkt door een toegenomen zorg vanuit de regering-Blair voor de Amerikaanse kritiek op het EVDB. Blair's eerste bezoek aan de nieuwe president Bush stond in het teken van het wegnemen van zorgen dat een op de EU gestoelde defensie de NAVO zou ondermijnen. De gebeurtenissen van 11 september van dat jaar zorgden ervoor dat het EVDB op het tweede plan kwam te staan. Het is echter een misverstand te stellen dat met de steun van Blair aan de oorlog in Irak en de controverse die dit binnen de EU veroorzaakte het EVDB tot stilstand zou zijn gekomen. De besluiten van de Frans-Britse top in Le Touquet in februari 2003 laten zien dat op het hoogtepunt van de ruzie rond Irak veel voortgang geboekt werd ten aanzien van het EVDB: het idee voor het Europees Defensie Agentschap (EDA) werd hier gelanceerd, er werd een akkoord gesloten om de eerste militaire missie van het EVDB (in Macedonië) door te voeren, en er werd besloten over de EU-overname van SFOR in Bosnië-Herzegovina. Bovendien viel hier het besluit om samen drie vliegdekschepen te bouwen.

Elite en publieke opinie

Een veiligheidsidentiteit is een wisselwerking tussen de veiligheidselite in een land en de publieke opinie. Het discours van de elite is bepalend om de contouren van een veiligheidsidentiteit te kunnen schilderen, maar tegelijkertijd is dit discours een afspiegeling van alle mogelijke opvattingen in een land. En die mogelijke opvattingen zijn terug te vinden in de publieke opinie.

De Britse veiligheidselite is in te delen in grofweg drie veiligheidspolitieke oriëntaties: transatlantisch (militairen en het militaire deel van het ministerie van Defensie), realistisch transatlantisch (het *Foreign and Commonwealth Office* en het hogere civiele personeel bij het ministerie van Defensie) en tenslotte post-transatlantisch (academici, adviseurs en segmenten van de kwaliteitsmedia).⁸ De transatlantische oriëntatie is een traditionele, die in

de loop der jaren weinig veranderd is. Vooral de marines van beide landen werken nauw met elkaar samen. De verandering in oriëntatie die zich in de laatste jaren heeft voorgedaan ligt in de laatste twee. Deze zijn verschoven van een zuivere transatlantische oriëntatie naar een meer kritische benadering van de nauwe relatie met de Verenigde Staten. De realistische transatlantici willen een meer pragmatische relatie, waar in bepaalde zaken wel de Washington-lijn wordt gesteund en in andere zaken weer niet. Deze groep wil een evenwichtiger verhouding tussen de betrekkingen met Europa aan de ene en de Verenigde Staten aan de andere kant. De derde groep, de post-transatlantici, is een relatieve kleine groep die een heroriëntatie van het Britse buitenlands- en veiligheidsbeleid voorstaat. Binnen deze groep realiseert men zich dat het post-Koude Oorlogtijdperk het Verenigd Koninkrijk niet toestaat om op dezelfde voet verder te gaan met het volgen van de Verenigde Staten. Europa doet in Washington minder ter zake en binnen Europa is Londen voor Washington ook niet altijd meer de belangrijkste hoofdstad. Voor deze groep zou een sterk Europa de voorkeur hebben, maar voorlopig zien zij meer in het samenwerken in wisselende coalities met gelijkgestemde landen, zoals bijvoorbeeld Canada, Australië of de Scandinavische landen.

De Eurobarometer van december 2004 laat zien dat de steun voor een gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid onder de Europese bevolking groot is. Ook de steun in het Verenigd Koninkrijk is hoog en bedraagt 60%, maar het Verenigd Koninkrijk bevindt zich wel bijna onderaan de lijst met landen. Het gemiddelde percentage van steun EU-breed ligt op 78% met een 14% tegen, terwijl 27% van de Britten tegen is. Er is wel een duidelijke trend waar te nemen: het verschil tussen het EU-gemiddelde en dat van de Britse publieke opinie op het gebied van het EVDB kruipt naar elkaar toe met een verschil van 27% in 2003 naar 22% in 2004 en 18% in 2005. In diezelfde Eurobarometer peilingen scoort het Verenigd Koninkrijk op allerlei terreinen traditioneel hoog in het percentage dat met 'weet niet' antwoordt. Dit zou te maken kunnen hebben met de aarzeling van de politieke elite om hun beleid ten opzichte van Europa aan het publiek uit te leggen. Aan de andere kant is volgens de *Transatlantic Trends* peiling de steun in het Verenigd Koninkrijk voor een mondiaal leiderschap van de Verenigde Staten nog altijd het hoogste vergeleken met steun in Frankrijk, Italië en Duitsland, maar is sinds 2002 gedaald van 72% in 2002 naar 54% in 2005.⁹ Interpretatie van publieke opinie blijft moeilijk, maar een bepaalde trend ten faveure van grotere militaire rol van de EU en een afname van de steun van de Verenigde Staten is zichtbaar.

De Britse strategische cultuur: de Europese norm?

Het is vooral op het terrein van de Britse strategische en militair-operationele cultuur waar de Europeaniseringstendensen het sterkst zijn. Onder een strategische cultuur wordt hier verstaan het geheel van opvattingen in een land over de legitimiteit van het gebruik van geweld om zijn belangen te behartigen. Het is namelijk op dit terrein dat de Britse opvattingen steeds meer aansluiten bij de in Europa heersende opvattingen over geweldsgebruik en steeds meer divergeren met die in de Verenigde Staten.

De Britse strategische cultuur kenmerkt zich door onder meer door een voorkeur voor multilaterale oplossingen en een holistische of brede benadering van veiligheid. Dit zijn ook termen waarin een strategische cultuur van de EU kan worden beschreven. Op het terrein van interventiebereidheid vormt de EU zich in toenemende mate naar Brits (en Frans) voorbeeld. Immers, de EU is sinds Helsinki niet meer strikt een civiele macht, maar heeft naast civiele antwoorden op conflicten en crises ook militaire mogelijkheden om in te grijpen. Het mondiale en assertieve karakter van de uit 2003 stammende Europese Veiligheidsstrategie verraadt de Britse invloed. Ook de aanvaarding van het *Battle Groups*-concept, waarvan het doel is om internationale vrede en veiligheid te herstellen, wijst op een toenemende interventiebereidheid, ook in vroege stadia van conflicten. De Helsinki Headline

Goals 1 en 2 en het EDA zijn in Londen geïnitieerd en hebben tot doel de Europese defensies naar Brits expeditionair model te hervormen.

De Irak-oorlog lijkt een trendbreuk met de Britse strategische cultuur om binnen het kader van het international recht en multilaterale organisaties oplossingen voor conflicten te zoeken. Echter, het Verenigd Koninkrijk heeft in de aanloop naar de inval in Irak ervoor gekozen om aan de zijde van de Washington te staan om te proberen op die weg de Verenigde Staten richting een multilaterale oplossing te bewegen. Dit is om allerlei redenen mislukt en sindsdien betaalt premier Blair de prijs van het handelen in weerwil van een bepaalde strategische cultuur in zijn land.

Militair-operationele cultuur: de Europese manier

Ook op het gebied van een militair-operationele cultuur – wat hier gedefinieerd wordt als de militair-operationele vertaling van een heersende strategische cultuur – vindt de Britse variant meer aansluiting bij Europa dan bij de Verenigde Staten. Als eerste land in Europa zetten de Britten al in 1991 hervormingen van hun strijdkrachten door. Hoewel de Britten traditioneel al een expeditionaire component in hun strijdkrachten hadden in verband met hun mondiale, koloniale rol, vormden zij hun Koude Oorlog-strijdkrachten met een territoriale defensie taak om naar een kleinere, flexibele, snelle reactiemacht. Al in 1960 hadden zij het dienstplichtigenleger afgeschaft en volledige beroepstrijdkrachten ingesteld.

De Britse militair-operationele cultuur is gevormd door de ervaringen om met verschillende intensiteit te interveniëren in conflicten in het (voormalige) koloniale rijk. In tegenstelling tot de Verenigde Staten hebben de Britten hierdoor geen rigide commandostructuur, ervaring met gelimiteerde oorlogsvoering met gelimiteerde doelen en de ervaring dat samenwerken met de lokale bevolking en bestuurslaag effectief is. Daarnaast is een belangrijke les dat het gebruik van overmatig geweld deze essentiële steun kan ondermijnen. De Kosovo-crisis is een voorbeeld van hoe op militair-operationeel gebied de opvattingen van de Britten (en de Europeanen in het algemeen) en de Amerikanen verschillen. Vanuit een andere militair-operationele cultuur was er onbegrip dat de Amerikanen vanaf het begin de inzet van grondtroepen uitsloten en geen rekening hielden met een lange luchtcampagne. Studies die de Britse en de Amerikaanse aanpak in asymmetrische oorlogsvoering tegenover elkaar zetten, bevestigen deze verschillen.¹⁰ Echter, in de Koude Oorlog-periode waren deze verschillen van minder belang dan in de huidige periode van heroriëntatie en onzekerheid. Daarom is vooral het verschil in optreden van de Britse en Amerikaanse troepen in Irak een illustratie van de andere opvattingen over het voeren van operaties. De culturele ongevoeligheid van de Amerikanen, hun hiërarchische en starre commandostructuur en de neiging om snel tot geweldsgebruik over te gaan, zijn de belangrijkste punten van Britse kritiek.

Traditioneel zijn de Britse banden met de Verenigde Staten op het gebied van inlichtingen en defensietechnologie heel sterk. Deze band is de laatste jaren echter aan het eroderen: Washington ziet het Verenigd Koninkrijk vaker als een veiligheidsrisico voor inlichtingenlekken in verband met de sterke banden met andere Europese staten en de Europese defensiebanden met China. Een voorbeeld hiervan is de hardnekkige weigering om de broncode voor de software van de *Joint Strike Fighter (of Lightning II)* met de Britten te delen. De prioriteit van de Verenigde Staten ligt niet langer in Europa en dus zijn ook de betrekkingen met het Londen van minder waarde. Daarnaast is de alleenheerschappij van de Verenigde Staten op defensie- en technologisch gebied zo groot dat het de juniorpartner niet meer nodig heeft. Bovendien kan het Verenigd Koninkrijk de Amerikanen allang niet meer bijbenen op defensietechnologisch gebied vanwege grote budgettaire problemen. Desondanks proberen de Britten in te zetten op een bepaalde nichecapaciteit met betrekking tot *Network Centric Warfare* dat voor de Verenigde Staten nuttig is. Of deze inspanningen voldoende zullen zijn om op hoog niveau militair met de Verenigde Staten mee te doen en

hier politieke invloed uit te halen, is de vraag. De Britten staan hier voor een dilemma, zeker zolang een Europese militair alternatief niet reëel is.

Atlantische veiligheidsoriëntatie met toenemende Europeaniserende tendensen

Concluderend kan worden gesteld dat de regering-Blair een veel meer pro-Europese positie heeft ingenomen dan de conservatieven. Vanuit de 'empire compensation'-gedachte is een 'leidend Verenigd Koninkrijk' (zoals Blair wil) in Europa een logische keuze. Londen kan alleen invloedrijk zijn in Washington, als het ook in de EU een grote rol speelt. Deze leidende rol voor de Britten ligt vooral op het gebied van Europese defensie. In 1998 in St. Malo werd dan ook met de Fransen een doorbraak bereikt en een begin gemaakt met het EVDB. Een analyse van de motivatie achter dit opmerkelijk keerpunt in de Britse positie ten opzichte van Europa wijst op een constante veiligheidsidentiteit (*punch above its weight*) waarin het gewicht van een Europese oriëntatie is toegenomen. De algehele oriëntatie van het Verenigd Koninkrijk is nog steeds transatlantisch, maar in toenemende mate speelt Europa een rol in de Britse identiteit. Dit uit zich vooral in de twee lagen van de veiligheidsidentiteit die als strategische en militair-operationele cultuur kunnen worden omschreven. Het nuanceverschil van de huidige Britse veiligheidsidentiteit is dat de EU zich nu voordoeft als een mogelijk alternatief voor het transatlanticisme. Maar als de EU niet in staat zal zijn om militair voldoende te presteren, dan zoekt het Verenigd Koninkrijk andere wegen om zijn rol in de wereld te kunnen blijven spelen.

Margriet Drent doet promotieonderzoek bij de Afdeling Internationale Betrekkingen van de Rijksuniversiteit Groningen naar de Europeanisering van veiligheid sinds 1998 met bijzondere aandacht voor de verandering van de veiligheidsidentiteiten van het Verenigd Koninkrijk en Duitsland in de context van het Europese Veiligheids- en Defensie Beleid (EVDB).

Noten

1. Timothy Garton Ash, 'Between cheese-eating surrender monkeys and fire-eating war junkies', *The Guardian*, 6 juli 2006.
2. William Wallace, 'The collapse of British foreign policy', *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, 2005 – p. 53.
3. Eurobarometer 61, 2004, http://europa.eu.int/comm/public_opinion/standard_en.htm.
4. Tony Blair, 'The new challenge for Europe', 20 mei 1999.
5. Tony Blair, Speech, Oxford, 2 februari 2006.
6. Peter Riddell, 'On God and sex there is a moral divide between Britain and US', *The Times*, 10 november 2004.
7. Deze zeven missies zijn: 1) een trainingsmissie voor Iraakse rechters; 2) een monitormissie in Atjeh om toe te zien op naleving van het vredesakkoord, de eerste EU-missie in Azië; 3) militaire en politiesteun aan de missie van de Afrikaanse Unie in Congo; 4) een project om salariëring in het Congolese leger te hervormen; 5) een project om steun te verlenen aan de Palestijnse Autoriteit bij het hervormen van het politieapparaat; 6) een missie om assistentie te verlenen bij grenscontroles aan de grens van Oekraïne en Moldavië en 7) assistentie aan de Palestijnse Autoriteit om de Rafah grenspost te openen.
8. Gebaseerd op een reeks interviews van de auteur met een deel van de Britse veiligheidselite, Londen en Oxford, mei 2006.
9. *Transatlantic Trends. Topline data 2005*, 2005 – p. 5.
10. John A. Nagl, 'Learning to eat soup with a knife', *World Affairs*, Spring 1999 en Nigel Aylwin-Forster, 'Changing the army for counterinsurgency operations', *Military Review*, November-December, 2005.